

Una evocació quasi real

per Josep Mari

Per aquell temps, la vida de la ciutat era tranquil·la i rutinària. Quasi mai no passaven coses de consideració. Un dia tocaven la fi, perquè havia mort un canonge. Un altre dia un llamp xapava un eucaliptus del barri antic. Un altre potser s'enfonsava una barca de passatge i tothom se salvava. Poques coses extraordinàries. Les famílies se'n sortien, no sense un toc de rancúnia, del mal tràngol de la guerra. La ciutat creixia a poc a poc. Amb una breu passejada ja n'éreu als afores. Als afores se sentia una olor intensa d'alfals, de terra humida, de corrals. Al capvespre, una cantadissa de grills i de granotes s'escampava pels àmbits serens. Des de la tribuna podíeu veure, lluny, les dèbils i lentes llanternes dels cotxes que arribaven a ciutat.

Els carrers de ciutat eren pobres de llum. Més cap al centre, al passeig, al moll, els fanals eren una mica ostentosos, quasi enlluernaven. Però, a la perifèria i als vells carrerons, no hauríeu comptat, pioxos i distants, més de dues bombetes cada cent passes.

Les nits d'hivern, tanta foscor, feia feredat. La gent es recollia d'hora. Tothom encenia el seu braser per escalfar-se els peus mentre seia a taula. De vegades, amb el braser, el pare escalfava els llits de les criatures.

L'hivern era propici al silenci més absolut. En Marçà, de tant en tant, cridava amb llarga veu d'enmig d'alguna feixa. També feia jornals amb un carro de calaix i sovint deia blasfèmies. Era l'amtger de la hisenda veïna. Una bona persona, tanmateix, molt noble i caritatiu. Era un home de nervi sobtat, de pell terrosa i aspra. N'Angeleta, la dona, era una senyora virtuosa, bona mestressa i excel·lent cuinera. Les coques de pebrera se li donaven molt bé. I no diguem de les coques dolces: les de sobrassada, les d'albercocs, les de llardons. En Marçà i n'Angeleta eren gent estimada de tots. I els seus fills, alguns dels quals llavors ja festejaven. D'altres eren més de la nostra edat. Plegats jugàvem sota els magraners, vora l'aigua verda del safareig. La mula rodava la sínia, amb les ulleres d'espart ben subjectes perquè no s'emmolínés.

En Marçà, algun dia, ens deixava la falç i malsegàvem, arrufats i minúscols, entre l'alfals crescut. Les papallones eren un prodigi de llum parpallejant sobre els horts.

A entrada d'estiu, després de la sega, venia la batuda. La bèstia poltronyava el blat o l'ordi mig esvaïda dins un núvol de pols, pallús i arestes.

Una nit, vora una regadora, veiérem una cuca de llum.

El fill petit de l'amtger es va construir, amb caixons, una pastera. Tenia escassament deu pams, i una forma pentagonal, molt esquemàtica. La va impermeabilitzar amb un bon tou de quitrà i la llançà al safareig. Però el safareig se li feia petit per al que ell pretenia. I vet aquí que un bon dia va ploure tant que els camps —la ciutat i tot— s'inundaren. A un costat del predi que duia en Marçà, hi havia una església de nova fàbrica, molt grossa i molt lletja. Amb el xàfec enorme que va caure, l'església semblava suspesa damunt l'aigua rogenca. Produïa una gran sensació i cuidava ser bonica. Al fill petit d'en Marçà, li va faltar temps per emprendre un viatge fantàstic amb aquell xalanot pels voltants de l'església, que havien esdevingut un estany magnífic, amb algunes figures que guaitaven, mig negades, sense un punt de verdor. El fill petit de l'amtger va navegar quasi de sol a sol, durant tres dies pel pantà de la hisenda. Se'l veia diminut, vogant a envestides, en aquella mar que a poc a poc s'anava tornant blava.

Vam tenir festa aquells tres dies a l'escola. Això era el que més ens engrescava. Ens ficàvem, amb les catiusques, més endins del que convenia. Vaig agafar un refredat tan fort que les meves vacances escolars s'allargaren quatre o cinc dies més.

De vegades se sentia parlar que, pels voltants de l'església, sortia por: algú cobert amb un llençol que pretenia Déu sap què. Certes veus malicioses deien que es tractava d'un casat que visitava el seu amant, en Rota-seca. La veritat és que mai no se'n va saber el net. Segurament tenien raó els escèptics que deien que la por era un simple invent de la gent desvagada i supersticiosa. Fos com fos, a la nit no se solia veure gent per aquells carrers.

Aquells carrers eren més aviat un descampat vora els camps. Transitar-hi a la nit, era perillós, perquè no hi havia ni una mala llum: s'anava a mà de topar amb les bastides o amb els munts informes de pedra que encara quedaven de les obres de l'església. El silenci s'omplia dels xits esborronadors de les òlibes a les oliveres, i tot sovint del concert de les granotes al safareig.

Tot això estimulava la capacitat de fantasiejar de la gent, potser de manera interessada perquè,

amb la por que deien que sortia, el pecat trobés les seves ombres.

Tanmateix venia un temps que ja ningú no es recordava dels fantasmes, perquè la guàrdia civil n'havia capturat algun o, si més no, això es deia.

En Ramon sentia parlar d'aquestes coses i no se'n feia cas. A l'escola, els companys parlaven del poder dels esperits que cuidaven fer trontollar les cases. Deien si al barri de Ca les Ànimes, en una sessió d'espiritisme, havien volat els mobles. Si a Besora, cada nit, apareixien taüts en el camí, enmig d'un espectacle d'enrenou i lluminàries... En Ramon es divertia amb aquestes contances. Li semblava que, per ser inventades, resultaven molt imaginatives. Per això, de tant en tant, quan se n'anava al llit, pensava que potser eren certes.

Els germans d'en Ramon –en Vicent i en Lluís– eren de més poca edat, i en Ramon es dedicava a torturar-los amb històries de por que es contaven a l'escola.

–Ara conten que vindrà la fi del món –deia en Ramon als dos germans.

–I això què és? –preguntava en Lluís.

–Això vol dir que el món s'acabarà, que farà un pet, i nosaltres anirem a criar malves.

–Vols dir? –feia en Vicent, una mica incrèdol.

–Sí, pregunta-ho al senyor rector.

En Ramon s'encomanava sempre al senyor rector per fer valer les seves històries inquietants. La paraula del senyor rector anava a missa, i els dos menuts es quedaven espantats.

No feia tants anys que algú torbava en Ramon amb el mateix conte de la fi del món. En Ramon –un no sap per quina estranya raó– relacionava la fi del món amb una figura romboïdal, i creia que s'havia d'escriure amb majúscules: Fi del Món. Es tractava d'un autèntic esdeveniment.

Més d'una nit en Ramon havia somiat tot això, i ara gaudia de fer patir els petits.

Un bon dia, va tornar a sortir por. Ara era a la ciutat vella, dalt la murada Llonga. Totes les dones del veïnat anaven revoltades i no aconseguien que ningú plantés cara a una aparició que sovintejava cap al tard. Poc després que la mainada es recollís a casa, les dones observaven la murada des de la discreció dels finestrans, i veien com hi passava regularment una llarga figura encorbada que es tapava mig cos amb un gran mantó d'endolada. A força d'estar-se una bona estona cada vespre darrere els finestrans, les dones comprovaren que el "fantasma" apareixia cada tres dies. Quan els homes, a la fi, es prengueren seriosament allò que les dones duïen setmanes denunciant, decidiren esperar l'obscura aparició amagats sota una buguenvil·lea ben espessa, on la ronda de la murada Llonga s'estretia. Era el lloc més idoni per capturar el "fantasma". Era un dimecres. Passaren una corda que en la foscor no es veia, i la figura llarga i encorbada se'n va anar de rossec per terra, i es dolia de pertot mentre els veïns li treien el tètric mantó negre. Il·luminaren el seu rostre i descobriren que era en Serral de les aigües, que anava a visitar la seva amistançada, la viuda Llotis... ■

El 19 de gener de 1949 es celebrava a l'Ajuntament d'Eivissa una reunió sota la presidència de l'alcalde Cèsar Puget Riquer amb destacades personalitats, en la qual s'acordà proposar la creació de l'Institut d'Estudis Eivissencs.

La proposta va ser aprovada per l'Ajuntament el 22 del mateix mes.

Des del primer moment l'Institut va formar part del Patronato José María Quadrado, del Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Després d'un fecund període i de deu anys de silenci, a principi dels anys setanta reneix l'Institut de la mà d'un grup de joves, amb uns objectius clars: la responsabilitat en l'avanç de la cultura autòctona.

La Comissió Executiva de l'Institut prepara diversos actes per celebrar els 50 anys. Un aniversari que no només ha de mirar endarrere, sinó que ha de servir, sobretot, per renovar el compromís de l'Institut amb la cultura i el poble d'Eivissa i Formentera. Un dels primers actes que s'han organitzat és el cicle de conferències "Reflexions per a un nou mil·lenni", conjuntament amb la Fundació "la Caixa", que comptarà amb conferenciant del prestigi de Fabià Estapé,

Josep Maria Quintana, Ramon Margalef, Manuel Delgado, Sebastià Serrano i Eliseu Climent.

Tots els actes, publicacions, impresos i papers que generi l'Institut durant l'any de l'aniversari aniran acompanyats del logotip que ha fet el pintor Josep Mari i que reproduïm encapçalant aquestes breus notes. ■

